

Klimaets Konsekvenser for Skrøbelighed og Voldelig Konflikt

- og anbefalinger til dansk udenrigs- og udviklingspolitik

Klimaforandringer påvirker mennesker og samfund verden over i en sådan grad, at ingen steder på kloden nu er uberørte, og klimaforandringerne lægger et stadigt større pres på både naturlige og socioøkonomiske systemer. Det gælder især i allerede skrøbelige samfund i Det Globale Syd.

”There are layers and layers of conflict, so we started with what they could agree on, and everyone agrees there is a problem with the environment”

Atila Uras, Head of United Nations Environmental Programme, Sudan.

I et større researchprojekt har RIKO - Rådet for International Konfliktløsning det seneste år undersøgt, hvordan de store klimatiske forandringer har indflydelse på skrøbelighed og voldelig konflikt. Konklusionen er, at klimaforandringer kan påvirke en række af de faktorer, der normalt ses som ‘drivers’ i udbrud, eskalering og fortsættelse af voldelig konflikt. Samtidig udgør voldelig konflikt og skrøbelighed en stor udfordring for et samfunds grønne omstilling og tilpasning til klimatiske forandringer. Det kan man læse mere om i rapporten ”Voldelig konflikt og Klimaforandringer” udgivet på RIKOs hjemmeside, mens dette papir indeholder konkrete forslag til, hvordan dansk udenrigs- og udviklingspolitik kan understøtte tilpasning og afbødning af de negative konsekvenser. Dette er særligt relevant i kølvandet på Covid-19.

FAKTABOKS: KLIMA-KONFLIKT-MIGRATION

Klimarelaterede konflikter: Ifølge data fra Uppsala Universitet er der i dag i alt 130 både interne og internationale aktive konflikter i verden og en række af dem kræver særlig opmærksomhed i 2020, herunder i Sahel, Yemen, Somalia, Afghanistan, Etiopien, Burkina Faso og Libyen. Flere af disse lande oplever store klimarelaterede udfordringer og/eller øget skrøbelighed som følge af klimatiske ændringer.¹

Klimarelateret migration/fordrivelse: I slutningen af 2019 var der i alt ca. 51 millioner internt fordrevne i 95 lande og territorier som et resultat af katastrofer også relateret til klimatiske ændringer. Man registrerede desuden 24,9 millioner nye internt fordrevne fordelt på 140 lande og territorier som et resultat af næsten 2000 katastrofer. Det er det største antal på et år siden 2012 og 3 gange større end antallet af internt fordrevne grundet konflikt og vold.² Selvom størstedelen af klimarelateret fordrivelse sker internt, er der også eksempler på klimarelateret fordrivelse på tværs af landegrænser, og man forventer, at det vil ske oftere fremover.³

VOLDELIG KONFLIKT, SKRØBELIGHED OG KLIMAFORANDRINGER

Voldelig konflikt ses ofte som et resultat af kombinationen af en lang række faktorer, der alle bidrager til at øge skrøbeligheden i et samfund. Samtidig kan voldelig konflikt i sig selv være med til at forårsage eller forværre selvsamme problemer og sætte i forvejen skrøbelige samfund yderligere under pres. Forskning viser, at klimaforandringer som tørke, storme, oversvømmelser eller voldsomme brande kan forstærke problemer med nogle af disse faktorer, fx ved at gøre landbrugsjord udyrkelig og store områder ubeboelige og dermed medføre migration. Kombineret med eksempelvis etniske spændinger, mangel på rettigheder til land og fora til lokal konfliktløsning kan det skabe grobund for konflikt.

Et eksempel af mange udfolder sig i Marsabit-regionen i det nordlige Kenya, hvor mindre og uregelmæssig regn over en årrække har medført længere tørkeperioder. Det har betydet fejlslagen høst og underernærede dyr, og kampen om de knappe ressourcer har sandsynligvis bidraget til at intensivere konflikten mellem lokale nomadestammer og fastboende landmænd i regionen. Mange medlemmer af nomadestammerne - særligt de unge mænd - har været tvunget til at søge væk, hvor de har risikeret nye konflikter med andre stammer. Samtidigt har fødevarer mangel og mangel på indkomst betydet øget kriminalitet. Voldelige grupperinger har angrebet landsbysamfundene igen ledende til migration.

¹ Uppsala Conflict Data Program, <https://ucdp.uu.se/>

² IDMC 2020: <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2019/>

³ Migration Data Portal, https://migrationdataportal.org/themes/environmental_migration

KONFLIKTINDIKATORER

1. Korruption
2. Økonomisk, politisk og social ulighed
3. Brud på menneskerettigheder
4. Svag og/eller dårlig stats- og regeringsførelse

5. Etniske og religiøse spændinger
6. Høj arbejdsløshed
7. Mangel på social sammenhængskraft
8. Ekstrem fattigdom
9. Pres på og forringelse af miljøet

Klimaforandringerne kan altså lægge pres på både mennesker og samfund ved at påvirke de faktorer, som i forvejen har indflydelse på konflikt. Denne sammenhæng fremstår endnu stærkere i allerede skrøbelige og/eller konfliktramte samfund. De er dermed mest udsatte og mindst modstandsdygtige over for klimaforandringerne.

ANBEFALINGER TIL DANSK UDENRIGS- OG UDVIKLINGSPOLITIK

De senere år har klimaforandringernes vidtrækkende konsekvenser præget både den nationale og internationale agenda og debat. I planen for udgiftsrammer for udviklingssamarbejdet 2020-2023 er der afsat 200 millioner årligt til at håndtere sammenhængen mellem klimaforandringer, konflikt, fordrivelse og irregulær migration, målrettet Sahel og Afrikas Horn. Samtidigt blev der afsat 150 millioner ekstra på finansloven 2020, som er blevet udmøntet til klimatilpasningsprojekter. Dette er gode takter, men omfanget af problematikken er langt større, og der er brug for at Danmark tager højde for dette på tværs af alle udenrigs- og udviklingspolitiske indsatser - særligt i kølvandet på den globale Covid19-krise, hvor man også omfordeler midler. Konkrete anbefalinger inkluderer:

1. Støt lokale løsninger, konfliktforebyggelse og konfliktsensitivitet

Danmark skal indtænke konfliktforebyggelse i alle relevante indsatser. Det handler særligt om at støtte lokale og inkluderende løsninger, så man forebygger udviklingen af konflikter, før de er blevet voldelige. Samtidigt skal alle klimatilpasningstiltag være 'konfliktsensitive' for at begrænse de negative effekter, klimaforandringer kan have på konfliktoptrappende faktorer. Alle tiltag, der skal bidrage til den grønne omstilling, skal ske i anerkendelse af den indvirkning, de har på lokalsamfundet, og det skal som minimum sikres, at indsatser tager forbehold for optrapningen af eksisterende- og ikke mindst fremkomsten af nye konflikter. Det er særligt relevant i omfordelingen af bistandsmidler i kølvandet på Covid-19 - senest med hjælpepakken til det afrikanske kontinent på 250 millioner kroner. Dermed bliver de nødvendige tiltag i klimatilpasningen langsigtede løsninger, der bidrager til fred og bæredygtig udvikling.

2. Nedbryd silotænkning

Forskning, politik og praksis om samspillet mellem klima og konflikt eksisterer i høj grad i siloer i dag, og det skal ændres. De gode takter i strategien for 2020-2023 skal bredes ud og også indarbejdes i mere langsigtede politiske strategier. Det gælder fremtidige samt nuværende - eksempelvis Danmarks udviklingspolitiske og humanitære strategi 2030, hvor man ikke i tilstrækkelig grad fokuserer på sammenhængen mellem klima og konflikt i fattige, stabile eller skrøbelige lande eller 'regioner med skrøbelighed.' Man kan med fordel anvende FNs verdensmål som udgangspunkt og platform for, at forskellige aktører kan arbejde på tværs af klimaindsatsen (SDG13) og arbejdet for fred, retfærdighed og stærke institutioner (SDG16). Det kan også ske i relevante internationale fælles arenaer for arbejdet med klima og konflikt. Dansk klimadiplomati skal således bidrage til udviklingen af disse, så silotænkning nedbrydes både lokalt, nationalt og internationalt.

3. Opret et dansk Center for Klima, Konfliktforebyggelse og Internationalt Samarbejde

Som et bidrag til at nedbryde silotænkning vil et stabilt og institutionelt hjem til forskning være et stort skridt i den rigtige retning. På nuværende tidspunkt foregår klima-, freds- og konfliktforskning på forskellige institutter og er i mindre grad koblet til praksis. En samlet institutionel kapacitet vil ud over at styrke og samle forskningen på området også bidrage til civilsamfundets og ministeriernes arbejde og eksempelvis belyse vigtige spørgsmål om hvordan klimaforandringerne vil påvirke det internationale samarbejde, og hvorvidt eksisterende platforme er gearret til at håndtere klimatiske konflikter. Det vil tilføje en nødvendig dimension til dansk klimadiplomati, styrke det internationalt og sikre at Danmark fortsat er med i spidsen af nye, bæredygtige initiativer. Danmark vil på den måde øge sin relevans som international samarbejdspartner og positionere sig stærkere som klima- og sikkerhedspolitisk foregangsland.

Positionspapiret tager udgangspunkt i RIKOs rapport "Voldelig Konflikt og Klimaforandringer", som præsenterer cases på baggrund af interviews og optagelser foretaget i tre klimaudsatte lande: Bangladesh, Salomonøerne og Kenya i perioden juni til oktober 2019. På undervisningsplatformen <http://konfliktklima.riko.nu> sættes der billeder på udfordringen, og film og webdokumentarer tager brugerne med gennem menneskers oplevelser og reaktioner, når klimaforandringer lægger pres på deres samfund.

Positionspapiret er udviklet som del af RIKOs projekt om konflikt og klimaforandringer støttet af Den Europæiske Kommissions pulje: Frame! Voice! Report!, som forvaltes af CISU – Civilsamfund i Udvikling. RIKO er alene ansvarlig for indholdet, der på ingen måde afspejler EU's holdninger.